

تحلیل استنادی مقالات نشریه علوم حرکتی و ورزش

بهمن عسگری^{۱*}، علی ضیایی^۲، ایمان بخشودنی‌ها^۳

(تاریخ دریافت: ۹۲/۰۴/۱۵ - تاریخ تصویب: ۹۲/۰۶/۱۷)

چکیده

هدف از این پژوهش تحلیل استنادی مقالات نشریه علوم حرکتی و ورزش از سال ۱۳۸۱ تا سال ۱۳۸۹ بود. با توجه به حجم پایین جامعه، نمونه آماری برابر با جامعه آماری در نظر گرفته شد ($N=167$). ابزار مورد استفاده در این تحقیق شامل یک برگه کدگذاری بود که روایی آن توسط ۶ تن از اساتید مدیریت ورزشی و متخصص در زمینه تحلیل محتوا سنجیده شد. با توجه به کمی بودن داده‌ها و عدم دخالت نظرات شخصی از تعیین ضریب توافقی بین کدگذاران صرف‌نظر شد. برای تجزیه و تحلیل داده‌ها نیز از آمار توصیفی (فراوانی و درصد فراوانی در قالب جداول و نمودارها) و SPSS استفاده شد. یافته‌ها نشان داد که در مجموع ۴۸۷۹ منبع (بدون احتساب تکرار منابع) در این ۱۶۷ مقاله استفاده شده است که متوسط تعداد منابع استنادی برای هر مقاله ۲۹/۱ مورد است. همچنین، ۲۹/۸۶ درصد منابع مربوط به ۵ سال قبل از دریافت مقاله از طرف نشریه، ۳۰/۰۸ درصد مربوط به بین ۵ تا ۱۰ سال قبل و ۴۰/۱۲ درصد مربوط به بیش از ۱۰ سال قبل است. علاوه بر این، تعداد منابع لاتین استفاده شده (۳۸۴۷ مورد) بسیار بالاتر از تعداد منابع فارسی استفاده شده (۱۰۳۲ مورد) در مقالات این نشریه است. کتاب‌ها (۵۲/۰۹ درصد) و مقالات (۳۷/۱۵ درصد) در بین انواع منابع استفاده شده بیشترین تعداد استنادها را داشته‌اند. در سال ۱۳۸۲ کمترین تعداد منابع (۱۷۲ منبع) در مجموع مقالات استفاده شده است و در سال ۱۳۸۸ بیشترین تعداد منبع (۸۲۱ منبع) در مجموع مقالات استفاده شده است. همچنین در تمام سال‌ها درصد منابع لاتین استفاده شده بیشتر فارسی بوده است. در نهایت، با توجه به افزایش منابع مقالات به نظر می‌رسد که دسترسی پژوهشگران به منابع علمی بیشتر شده است و روزبه‌روز شاهد افزایش تعداد منابع بخصوص منابع فارسی هستیم.

واژه‌های کلیدی: تحلیل استنادی، مقالات رشته تربیت‌بدنی، نشریه علمی پژوهشی.

مقدمه

تحلیل محتوا نسبت به سایر روش‌ها، امکان عملی انجام آن و دور نگه‌داشتن یافته‌های پژوهش از نظرهای شخصی و تعصب‌ها است که احتمالاً در سایر روش‌ها تا حدی دیده می‌شود (قهنویه و همکاران، ۱۳۹۰). یکی از حوزه‌های تحلیل محتوای مقالات، تحلیل استنادی این مقالات است. در این زمینه رابین (۲۰۰۴) عقیده دارد که تحلیل استنادی، بررسی فراوانی و الگوی استنادها در مقالات و کتاب‌ها و منابع دیگر است. با استفاده از روش تحلیل استنادی، نه تنها می‌توان به بررسی انگاره‌ی رفتار استنادی جامعه‌ی مورد پژوهش پرداخت بلکه با استفاده از نتایج حاصله می‌توان میزان تأثیر مجموعه منابع کتابخانه در شکل‌گیری متون علمی را نیز بررسی کرد و از آن برای سیاست‌گذاری مجموعه‌سازی کتابخانه‌ها بهره گرفت (زندیان و همکاران، ۱۳۸۸). همچنین، با تحلیل محتوا می‌توان دریافت که تحولات علمی چگونه صورت می‌گیرد

در سال‌های اخیر رشته تربیت‌بدنی مورد توجه مردم قرار گرفته است و مردم علاقه زیادی به جنبه‌های قهرمانی، تفریحی و آموزشی ورزش پیدا کرده‌اند. در این بین پژوهشگران و دانشمندان علوم ورزشی نقش بسزایی در زمینه‌های آموزشی و اطلاعاتی ورزش بر عهده دارند. اگرچه رشته تربیت‌بدنی در مجموع و در کشورهای مختلف سابقه زیادی ندارد، این مطلب در مورد کشور بیشتر مشهود است. به طوری که سابقه این رشته در کشور ما به بیش از چند دهه نمی‌رسد. به همین دلیل توجه به محتوای مقالات چاپ‌شده از سوی نشریات علمی پژوهشی می‌تواند به هر چه پر بارتر شدن این رشته در کشور منتهی شود. پژوهشگران در زمینه‌ها و گرایش‌های مختلف علوم ورزشی، مقالات متعددی را ارائه می‌دهند و می‌توان با تحلیل محتوای آن‌ها گامی در جهت بهبود روند علمی شدن علوم ورزشی برداشت (قاسمی و همکاران، ۱۳۸۹). از جمله امتیازات روش

و مسیری که هر رشته علمی طی می کند، چیست و الگوی واقعی کسب اطلاعات و یا پخش یافته های علمی و فنی چگونه است (متقی دادگر و همکاران، ۱۳۸۸).

در زمینه تحلیل استنادی مقالات حوزه علوم ورزشی تاکنون چندین پژوهش انتشار یافته است. تنها مطالعه ای که به طور خاص بر روی حوزه استنادی پایان نامه های تربیت بدنی انجام گرفته است، مطالعه زندیان و آشوری (۱۳۸۸) است که در آن به بررسی محتوای استنادی پایان نامه های رشته تربیت بدنی دانشگاه تهران با موجودی کتابخانه و تولیدات علمی اعضای هیئت علمی پرداخته است. یافته های این پژوهش نشان داد که ۳۶/۷۱ درصد از منابع فارسی و ۶۳/۲۹ درصد لاتین بودند و ۴۶/۸۸ درصد از منابع استفاده مقاله و ۳۸/۴۵ درصد کتاب بودند. همچنین، سجادی، عیدی، مهربانی و عباسی (۱۳۸۹) در تحلیل محتوای مقالات نشریه حرکت گزارش کردند که ۳۹/۴۷ درصد از منابع استفاده شده به زبان فارسی و ۶۰/۵۳ درصد به زبان لاتین بودند. ۴۴/۳۹ درصد از منابع استفاده شده در قالب کتاب، ۴۰/۸۴ درصد به صورت مقاله و بقیه آن به صورت همایش و اینترنت بودند. همچنین، در این مطالعه میانگین استنادی برای هر مقاله ۲۱/۱۱ بود (سجادی و همکاران، ۱۳۸۹).

مطالعات متعددی نیز در زمینه تحلیل استنادی مقالات رشته های غیر تربیت بدنی انجام گرفته است. به عنوان نمونه، متقی دادگر و همکاران (۱۳۸۸) در تحلیل استنادی مقالات ۳۰ شماره از فصلنامه پژوهش های فلسفی کلامی منتشر شده در سال های ۱۳۶۸ تا ۱۳۸۷ به تحلیل پر استنادترین نویسندگان غیر ایرانی و ایرانی و بررسی پر استنادترین حوزه های مطالعاتی در این فصلنامه پرداخته اند. همچنین، قهنویه و همکاران (۱۳۹۰) در تحلیل محتوایی و استنادی مقالات چاپ شده در نشریه مدیریت اطلاعات سلامت به بررسی موضوعات پر استفاده در نشریه پرداخته است و علاوه بر این گزارش کرده است که تعداد ۱۲۳۱ منبع مقاله، ۷۱۴ کتاب، ۴۴۹ صفحه وب، ۲۴۶ پایان نامه، ۱۴۳ مقاله همایش، ۳۴ منبع نامشخص و ۳۲ طرح تحقیقاتی به عنوان منبع در مقالات این نشریه استفاده شده است. علاوه بر مطالعات تحلیل استنادی نشریات علمی پژوهشی، مطالعاتی نیز به تحلیل استنادی پایان نامه ها پرداخته اند. از جمله این مطالعات می توان به پژوهش سیدین و باب الحوائجی (۱۳۸۷) اشاره کرد که به تحلیل محتوای پایان نامه های کارشناسی ارشد کتابداری و اطلاع رسانی برخی از دانشگاه های آزاد پرداختند. در این مطالعه علاوه تحلیل محتوایی به تحلیل استنادی نیز پرداخته شده است و گزارش شده است که حدود ۷۰/۰۶ درصد از منابع استفاده شده فارسی و ۲۹/۹۴ درصد

لاتین بوده اند و در تمام سال ها، تعداد منابع فارسی استفاده شده در پایان نامه ها از تعداد منابع لاتین بیشتر بوده است (سیدین و همکاران، ۱۳۸۷).

وینسنت و روس^۱ (۲۰۰۰) در تحلیل استنادی مجله علوم تصمیم گیری گزارش کرد که میانگین استنادی مقالات ۴۲ منبع برای هر مقاله است و ۲۲ درصد از منابع مربوط به ۵ سال قبل دریافت مقالات بوده است. همچنین، در مقالات این نشریه ۷۱ درصد از منابع از نوع مقاله، ۲۸/۶ درصد کتاب و ۰/۴ از سایر منابع بودند. از نکات قابل توجه در این مطالعه انتخاب معیارهای مطلوب برای موضوعات بررسی شده بود، به طوری که معیار تعداد استناد در هر مقاله ۲۲ منبع، درصد منابع مربوط به ۵ سال قبل از دریافت مقاله ۴۳ درصد، درصد منابع استفاده شده از نوع مقاله ۵۴ درصد، از نوع کتاب ۳۴ درصد و سایر انواع منابع ۱۲ درصد گزارش شده است. شوکین و کاشیک^۲ (۲۰۰۴) نیز در تحلیل استنادی مجله فیزیولوژی گیاهی گزارش کردند که ۸۱/۱۱ درصد از منابع استفاده شده در مقالات از نوع مقاله، ۱۳/۸۴ درصد کتاب، ۲/۷۹ درصد مقالات کنفرانس ها، ۱/۵۷ پایان نامه و ۰/۶ درصد سایر انواع منابع بوده اند.

نشریه علوم حرکتی و ورزش یکی از نشریه های مطرح در رشته تربیت بدنی است که حدود یک دهه مقالات علمی پژوهشی را به جامعه علمی کشور عرضه کرده است. به نظر می رسد که بعد از گذشت این مدت، محتوای این نشریه از نظر استنادی نیاز به تحلیل دارد تا بتوان کاستی هایی را که دارد از میان برداشت. این مطالعه در نظر دارد کلیه مقالات حیطة رشته تربیت بدنی انتشار یافته در نشریه علوم حرکتی و ورزش را مورد تحلیل استنادی قرار دهد. از این رو نتایج تحقیق حاضر می تواند از چند بعد دارای اهمیت باشد. در درجه اول، می تواند اعضای هیئت اجرایی و هیئت تحریریه را از کمیت و کیفیت محتوای استنادی مقالات آگاه کرده و موجب برنامه ریزی هدفمند در جهت رفع کمبودها، توسعه نشریه و نهایتاً توسعه علمی رشته تربیت بدنی شود. در وهله بعدی، می تواند اطلاعات مناسبی از روند استفاده از منابع در سال های مختلف از نظر زبانی و منبعی (مقاله، کتاب، پایان نامه و ...) در اختیار خوانندگان قرار دهد.

روش تحقیق

روش تحقیق مورد استفاده در این مطالعه، روش تحلیل محتوا است. به این منظور تمام مقالات رشته تربیت بدنی چاپ شده در نشریه علوم حرکتی و ورزش از ابتدای نشر (سال ۱۳۸۱) تا زمان

یافته‌های تحقیق

یافته‌ها نشان داد که از مجموع ۱۶۷ مقاله، ۱۲۵ مقاله از ترکیبی از منابع فارسی و لاتین، ۳۸ مقاله تنها از منابع لاتین و تنها ۴ مقاله تنها از منابع فارسی استفاده کرده‌اند. همچنین، نتایج جدول ۱ حاکی از آن است که در مجموع ۴۸۷۹ منبع (بدون احتساب تکرار منابع) در این ۱۶۷ مقاله استفاده شده است که متوسط تعداد منابع استنادی برای هر مقاله ۲۹/۱ مورد است. همچنین، ۲۹/۸۶ درصد منابع مربوط به ۵ سال قبل از دریافت مقاله از طرف نشریه، ۳۰/۰۸ درصد مربوط به بین ۵ تا ۱۰ سال قبل و ۴۰/۱۲ درصد مربوط به بیش از ۱۰ سال قبل است. علاوه بر این، تعداد منابع لاتین استفاده شده (۳۸۴۷ مورد) بسیار بالاتر از تعداد منابع فارسی استفاده شده (۱۰۳۲ مورد) در مقالات این نشریه است.

اجرای پژوهش (سال ۱۳۸۹) بود. تعداد کل مقالات بررسی شده برابر با ۱۶۷ مقاله بود که به ترتیب ۱۰، ۸، ۲۱، ۲۰، ۱۵، ۱۸، ۲۰، ۲۸، ۲۷ مقاله در نشریات سال‌های ۱۳۸۱ تا ۱۳۸۹ چاپ شده است. کلیه داده‌ها به صورت کتابخانه‌ای جمع‌آوری شد. برای این منظور داده‌ها از طریق نسخه‌های چاپی نشریه علوم حرکتی و ورزش (موجود در کتابخانه دانشکده تربیت‌بدنی دانشگاه تربیت‌معلم) جمع‌آوری شدند. ابزار مورد استفاده در این تحقیق شامل یک برگه کدگذاری بود که روایی محتوایی آن توسط ۶ تن از اساتید مدیریت ورزشی و متخصص در زمینه تحلیل محتوا سنجیده شد. با توجه به کمی بودن داده‌ها از تعیین ضریب توافق بین کدگذاران صرف‌نظر شد. برای تجزیه و تحلیل داده‌ها از آمار توصیفی (فراوانی و درصد فراوانی در قالب جداول و نمودارها) استفاده شد. همچنین، نرم‌افزار SPSS نسخه ۱۹ برای تجزیه و تحلیل داده‌ها مورد استفاده قرار گرفت.

جدول ۱: توزیع مقالات برحسب زبان و زمان منابع مورد استفاده در مقالات.

روزآمدی منابع مورد استفاده	فراوانی	درصد فراوانی (در هر زبان)	درصد فراوانی مجموع
تا ۵ سال قبل	۳۵۳	۳۴/۲	۷/۲۳
بین ۵ تا ۱۰ سال قبل	۳۴۲	۳۳/۱۳	۷
بیش از ۱۰ سال قبل	۳۳۷	۳۲/۶۵	۶/۹
مجموع	۱۰۳۲	۱۰۰	۲۱/۱۵
تا ۵ سال قبل	۱۱۰۲	۲۸/۶۴	۲۲/۵۸
بین ۵ تا ۱۰ سال قبل	۱۱۲۴	۲۹/۲۱	۲۳/۰۳
بیش از ۱۰ سال قبل	۱۶۲۱	۴۲/۱۳	۳۳/۲۲
مجموع	۳۸۴۷	۱۰۰	۷۸/۸۴
مجموع	۴۸۷۹	۱۰۰	۱۰۰

انواع منابع درصد بسیار کمی از انواع منابع را به خود اختصاص داده‌اند؛ به طوری که پایان‌نامه‌ها، منابع الکترونیکی و سایر انواع منابع تنها ۱۰/۷۶ درصد را به خود اختصاص داده‌اند.

نتایج جدول ۲ نشان می‌دهد که کتاب‌ها (۵۲/۰۹ درصد) در بین انواع منابع استفاده شده بیشترین تعداد استنادها را داشته‌اند و مقالات (۳۷/۱۵ درصد) بعد از کتاب‌ها در رده بعدی قرار دارند. سایر

جدول ۲: توزیع مقالات برحسب نوع منابع استفاده شده در آن‌ها.

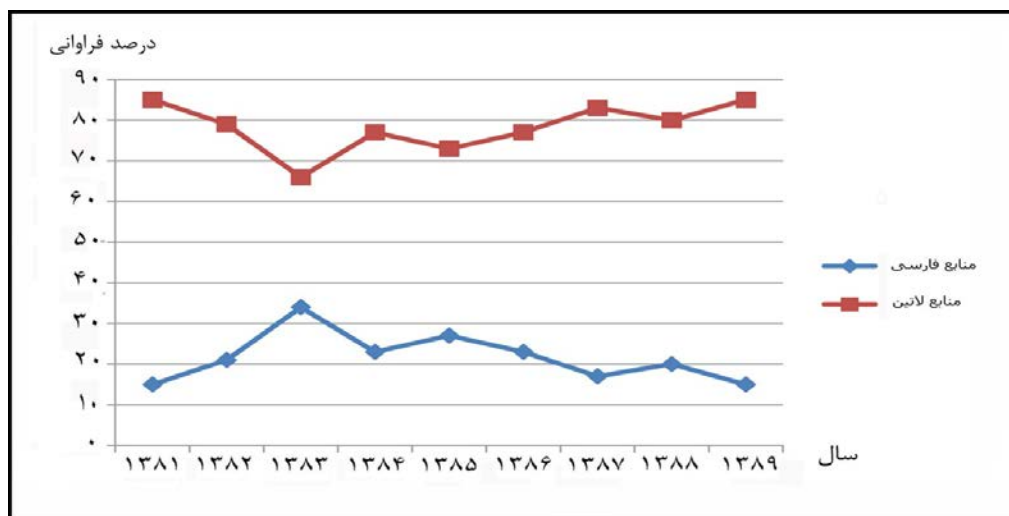
نوع منبع	فراوانی	درصد فراوانی (در هر زبان)	درصد فراوانی مجموع
مقاله	۱۷۴	۱۶/۸۶	۳/۵۶
کتاب	۵۰۶	۴۹/۰۳	۱۰/۳۷
پایان‌نامه	۳۰۳	۲۹/۳۶	۶/۲۱
منابع الکترونیکی	۱۷	۱/۶۴	۰/۳۴
سایر	۳۲	۳/۱	۰/۶۵
مقاله	۱۶۳۹	۴۲/۶	۳۳/۵۹
کتاب	۲۰۳۶	۵۲/۹۲	۴۱/۷۲
پایان‌نامه	۶۲	۱/۶۱	۱/۲۷
منابع الکترونیکی	۹۶	۲/۴۹	۱/۹۶
سایر	۱۴	۰/۳۶	۰/۲۸

لاتین استفاده شده بیشتر از منابع فارسی بوده است و تنها در سال ۱۳۸۳ درصد منابع فارسی (۳۴/۰۱) تعادل بیشتری با درصد منابع لاتین (۶۵/۹۹) دارد.

نتایج جدول ۳ و شکل ۱ نشان می‌دهد که در سال ۱۳۸۲ کمترین تعداد منابع (۱۷۲ منبع) در مجموع مقالات استفاده شده است و در سال ۱۳۸۸ بیشترین تعداد منبع (۸۲۱ منبع) در مجموع مقالات استفاده شده است. همچنین در تمام سال‌ها درصد منابع

جدول ۳: توزیع مقالات برحسب زبان به صورت سالانه.

سال	منبع استفاده شده	فراوانی	درصد فراوانی (در هر سال)
۱۳۸۱	فارسی	۵۰	۱۵/۳۳
	لاتین	۲۷۶	۶۷/۸۴
۱۳۸۲	فارسی	۳۶	۲۰/۹۳
	لاتین	۱۳۶	۷۹/۰۳
۱۳۸۳	فارسی	۱۶۶	۳۴/۰۱
	لاتین	۳۲۲	۶۵/۹۹
۱۳۸۴	فارسی	۱۵۱	۲۲/۷۷
	لاتین	۵۱۲	۷۷/۲۳
۱۳۸۵	فارسی	۱۱۲	۲۶/۸۵
	لاتین	۳۰۵	۷۳/۱۵
۱۳۸۶	فارسی	۱۲۴	۲۲/۷۹
	لاتین	۴۲۰	۷۷/۲۱
۱۳۸۷	فارسی	۱۰۲	۱۷/۰۵
	لاتین	۴۹۶	۸۲/۹۵
۱۳۸۸	فارسی	۱۷۵	۱۹/۸۸
	لاتین	۷۰۵	۸۰/۱۲
۱۳۸۹	فارسی	۱۱۶	۱۴/۶۶
	لاتین	۶۷۵	۸۵/۳۴

شکل ۱: نمودار توزیع مقالات برحسب زبان به صورت سالانه.

بحث و نتیجه‌گیری

موضوع مقاله یک موضوع جدید و نیاز روز نیست. به همین دلیل به هیئت تحریریه و داوران این نشریه پیشنهاد می‌شود که علاوه بر بررسی منابع از لحاظ شیوه منبع نویسی به موضوع روزآمدی منابع نیز توجه شود. اگر بخواهیم روزآمدی منابع را بر مبنای زبان مورد بررسی قرار دهیم، در زبان فارسی منابع مربوط به ۵ سال قبل از دریافت مقاله بیشتر است (۳۴/۲ درصد) و در بخش لاتین منابع مربوط به بیش از ۱۰ سال بیشتر است (۴۲/۱۳ درصد). با این شرایط روزآمدی منابع فارسی در سطح مطلوب‌تری قرار می‌گیرد، اما همچنان میزان روزآمدی منابع لاتین در سطح نامطلوبی قرار دارد. میزان نامطلوب روزآمدی منابع لاتین احتمالاً به دو دلیل است، اول؛ دسترسی نویسندگان به منابع لاتین جدید به دلیل قیمت بالا و مشکلات خریداری مقالات محدود است و به همین دلیل نویسندگان از منابع قدیمی‌تر که در دسترس‌تر هستند، استفاده می‌کنند و دوم؛ نویسندگان به اصل مقالات دسترسی ندارند و از مقالات دیگر نقل‌قول می‌کنند و چون آن مقالات نیز از منابع سال‌های قبل از خود استفاده می‌کنند، میزان روزآمدی مقالات لاتین پایین‌تر می‌آید.

یافته‌های پژوهشی نشان داد که درصد مقالات، کتاب‌ها، پایان‌نامه‌ها، منابع الکترونیکی و سایر انواع منابع استفاده شده در مجموع مقالات به ترتیب برابر ۳۷/۱۵، ۵۲/۰۹، ۷/۴۸ و ۰/۹۳ است. اگر بخواهیم دو نوع منبع مقاله و کتاب را مورد بررسی قرار دهیم، این موضوع تنها با یافته‌های سجادی و همکاران (۱۳۸۹) همسو است و با یافته‌های آشوری و زندیان (۱۳۸۸)، قهنویه و همکاران (۱۳۹۰)، وینسیت و روس (۲۰۰۰) و شوکین و کاشیک (۲۰۰۴) ناهم‌سوست. همچنین، مقادیر اظهارشده برای مقالات (۳۷/۱۵) و کتاب‌ها (۵۲/۰۹) با مقادیر مطلوب گزارش شده در مطالعه وینسیت و روس (۲۰۰۰) برای مقالات (۵۴ درصد) و کتاب‌ها (۳۴ درصد) بسیار ناهمخوان است. مقالات علمی پژوهشی بهترین نوع منابع هستند و باید از طرف نویسندگان بیشتر مورد استفاده قرار گیرند، چون یافته‌های روزآمدتری را گزارش می‌دهند. با این حال، کتاب‌ها از روزآمدی کمتری برخوردار هستند و یافته‌های قدیمی‌تر را که در مقالات علمی پژوهشی گزارش شده است را در اختیار نویسندگان قرار می‌دهند. البته این ناهمخوانی بیشتر در بخش منابع فارسی دیده می‌شود، به طوری که مقالات فارسی تنها ۱۶/۸۶ درصد از انواع منابع فارسی را به خود اختصاص می‌دهند که حتی از درصد مربوط به پایان‌نامه‌ها (۲۹/۳۶ درصد) بسیار پایین‌تر است. همچنین، اگر بخواهیم پیشرفت استفاده از منابع

یافته‌ها نشان داد که میانگین تعداد استنادات برای هر مقاله برابر ۲۹/۱ است. این مقدار از میانگین تعداد استنادات برای هر مقاله مطالعه سجادی و همکاران (۱۳۸۹)، تیمورخانی (۱۳۸۱)، اشتری (۱۳۸۰) و مقصودی دریه (۱۳۸۰) بیشتر و از مطالعات وینسیت و روس (۲۰۰۰) کمتر است. همان‌طور که بیان شد در مطالعه روش معیارهای مطلوب برای بخش‌های استنادی از پیش تعیین شده بود و اگر بخواهیم میانگین مطلوب تعداد استنادات برای هر مقاله گزارش شده در مطالعه روس (۲۲ منبع) را به‌عنوان معیار قرار دهیم، باز هم میانگین تعداد استنادات برای هر مقاله در سطح بالاتری قرار دارد. اگر به این مسئله که بیشتر پژوهش‌های ذکرشده مربوط به ۱۰ سال قبل بوده و احتمالاً میزان دسترسی به منابع آن‌ها محدودتر بوده است، توجه نکنیم؛ این موضوع نشان‌دهنده سطح مطلوب میانگین تعداد استنادات برای نشریه علوم حرکتی و ورزش است. همچنین، از مجموع منابع، ۲۱/۱۵ درصد منبع فارسی و ۷۸/۸۴ درصد منبع لاتین بودند که نشان‌دهنده درصد بسیار بالاتر منابع لاتین نسبت به منابع فارسی است. درصد بالاتر منابع لاتین نسبت به منابع فارسی در مطالعات زندیان و آشوری (۱۳۸۸)، مختاری نبی و مختاری معمار (۱۳۸۵)، سیدین و باب‌الحوائجی (۱۳۸۷) و تیمورخانی (۱۳۸۰) مشاهده شده است. البته این موضوع دلایل زیادی از جمله تعداد بسیار بالاتر نشریات و کتب خارجی در مقایسه با نشریات و کتب داخلی، کمبود منابع فارسی نسبت به منابع لاتین در رشته تربیت‌بدنی، دسترسی آسان‌تر به اینترنت و تقویت زبان انگلیسی دانشجویان تربیت‌بدنی دارد. با این حال، احتمالاً با توجه به رشد روزافزون پژوهش‌ها در زمینه‌های مختلف تربیت‌بدنی در چند سال آینده احتمال می‌رود شاهد کاهش نسبت استفاده از مقالات لاتین نسبت به مقالات فارسی باشیم. علاوه بر این، ۲۹/۸۱ درصد از منابع مورد استفاده مربوط به ۵ سال قبل از زمان دریافت مقاله توسط نشریه هستند که میزان روزآمد بودن منابع را نشان می‌دهد. البته این مقدار از درصد مشابه گزارش شده در مطالعه وینسیت و روس (۲۲ درصد) بیشتر است، اما معیار مطلوب گزارش شده در مطالعه وینسیت و روس ۴۳ درصد است که این اعداد در سطح بسیار پایین‌تری قرار دارند. همچنین، ۳۰/۰۳ منابع مربوط به ۵ تا ۱۰ سال قبل از دریافت مقالات و ۴۰/۱۲ درصد از منابع مربوط به بیش از ۱۰ سال قبل از دریافت مقالات هستند. درصد منابع مربوط به بیش از ۱۰ سال بسیار بالا و در حد نامطلوبی است، زیرا اگر منابع خیلی قدیمی باشند یا نویسنده مقاله از منابع جدیدی استفاده نکرده است یا اینکه

مطلوب برای تحلیل استنادی استفاده می شود. به نظر می رسد که ساخت معیارهای مطلوب تحلیل محتوا می تواند علاوه بر پژوهشگران آینده تحلیل استنادی، به هیئت تحریریه و داوران نشریات نیز برای داوری بخش منابع کمک کند.

۲- مطالعات مشابهی در این زمینه در نشریات تربیت بدنی انجام گیرد و موضوعات مورد بررسی را به تفکیک گرایش های تربیت بدنی انجام دهد. علاوه بر موضوعات مورد بررسی در این مقاله، می توان موضوعاتی از جمله تعداد منابع مربوط به خود نویسندگان مقاله (برای تحلیل احاطه نویسنده بر موضوع مقاله)، تحلیل درصد انواع منابع در سال های مختلف (برای تحلیل پیشرفت به سمت انواع منابع خاص)، تعیین پر استنادترین مقالات نشریه (برای تعیین بهترین مقالات) و ... را نیز مورد بررسی قرار داد.

فارسی در مقابل منابع لاتین را مورد بررسی قرار دهیم، شاهد تغییرات محسوسی نخواهیم بود و در بیشتر سال ها منابع لاتین ۷۰ تا ۹۰ درصد از منابع را به خود اختصاص داده اند و تنها در سال ۱۳۸۳ این درصدها از تعادل بیشتری نسبت به سایر سال ها برخوردار است (۶۵/۹۹ درصد منابع لاتین در برابر ۳۴/۰۱ درصد منابع فارسی). شکل ۱ نیز به خوبی پیشرفت به سمت تعادل در منابع لاتین و فارسی تا سال ۱۳۸۳ و پسرفت از حالت تعادل بعد از سال ۱۳۸۳ است.

پیشنهادات:

۱- در انجام این پژوهش با مشکل عدم وجود یک معیار مناسب برای تحلیل استنادی مقالات مواجه بودیم، درحالی که در مطالعات خارجی (وینسیت و روس، ۲۰۰۰) از معیارهای

منابع

- اشتری، مهلقا (۱۳۸۰). "تحلیل محتوای مقالات فلسفی فارسی در بین سال های ۱۳۷۰ تا ۱۳۷۷". فصل نامه کتاب، شماره ۴۶، ۲۳-۸.
- زندیان، فاطمه و آشوری، نرگس (۱۳۸۸). "بررسی میزان سازگاری استنادهای پایان نامه های رشته تربیت بدنی دانشگاه تهران در سال های ۸۵-۸۱ با موجودی کتابخانه و تولیدات علمی اعضای هیئت علمی". مدیریت ورزشی، شماره ۳، ۱۶۵-۱۵۱.
- سجادی، نصراله؛ عیدی، حسین؛ مهربانی، جواد و عباسی، همایون (۱۳۸۹). "تحلیل محتوای نشریه علمی- پژوهشی حرکت (شماره ۱ تا ۳۴)". مدیریت ورزشی، شماره ۵، ۱۵۳-۱۴۱.
- سیدین، مهرداد و باب الحوائجی، فهیمه (۱۳۸۷). "تحلیل محتوای پایان نامه های کارشناسی ارشد کتابداری و اطلاع رسانی دانشگاه آزاد اسلامی واحدهای تهران شمال، علوم و تحقیقات تهران، علوم و تحقیقات اهواز و همدان در سال های ۱۳۸۶-۱۳۷۲". پیام کتابخانه، سال پانزدهم، شماره ۱، ۹۵-۱۲۱.
- قاسمی، حمید؛ نوربخش، مهوش و تپه رشی، گیتی (۱۳۸۹). "تحلیل محتوای مقالات مدیریت ورزشی مجلات علمی پژوهشی". فصلنامه جهش، سال دوم، شماره ۶، ۲۴-۱۷.
- قهنویه، حسن؛ موحدی، فریده؛ یارمحمدیان، محمدحسین و عجمی، سیما (۱۳۹۰). "تحلیل محتوای استنادی مقالات چاپ شده در مجله علمی پژوهشی مدیریت اطلاعات سلامت". مدیریت اطلاعات سلامت، سال هشتم، شماره ۱، ص ۹۲-۸۲.
- متقی دادگر، امیر؛ کریمی، رضا؛ عباداله و عموقین، جعفر (۱۳۸۸). "تحلیل استنادی مقالات ۳۰ شماره از فصلنامه پژوهش های فلسفی کلامی منتشر شده بین سال های ۱۳۶۸ تا ۱۳۸۷". فصلنامه علمی پژوهشی دانشگاه قم، سال یازدهم، شماره ۱، ۲۸۷-۳۱۴.
- مختاری نبی، ابراهیم و مختاری معمار، حسین (۱۳۸۵). "تحلیل محتوای مقالات تألیفی مدیریت در نشریات مورد تأیید کمیسیون بررسی نشریات علمی کشور در سال های ۱۳۷۵ تا ۱۳۸۰". مجله روانشناسی و علوم تربیتی، سال سی و پنجم، شماره ۱، ۱۵۸-۱۳۷.

Rubin, R.E. (2004). *Foundations of library and information science*. New York: Neal – Schuman.

Shokeen, A. & Kaushik, S. (2004). "Indian journal of plant physiology: a citation analysis". *Annals of library and information studies*, 51, 104-107.

Vincent, A. & Ross, D. (2000). "Citation Analysis of the Decision Sciences Journal". *Decision Line*, 9, 4-8.

نتایج حاصل از آمار استنباطی (خی دو) برای تعیین معنی دار بودن تفاوت میان داده‌های غیر پارامتریک در جداول زیر نشان داده شده است.

بر اساس شکل ۲ بیشترین سهم درصدی مقالات مدیریتی با رویکرد ارتباطات ورزشی در نشریه پژوهش در علوم ورزشی با فراوانی درصدی (۵۹/۰۹٪) و در نشریه علوم حرکتی و ورزشی، مقاله مدیریتی با رویکرد ارتباطات ورزشی وجود نداشت.

جدول ۳: نتایج آزمون خی دو در مورد تفاوت بین تعداد مقالات در گرایش‌های مختلف تربیت بدنی و علوم ورزشی در مجلات علمی-پژوهشی.

نتیجه	سطح معنی داری	X^2	درجه آزادی	بین مقالات موجود در گرایش‌های مختلف تربیت بدنی و علوم ورزشی در مجلات علمی-پژوهشی تفاوت وجود ندارد
رد فرض صفر	۰/۰۰۰	۱۰۱/۵۳۲	۳	

مختلف تربیت بدنی و علوم ورزشی در مجلات علمی-پژوهشی وجود دارد.

با توجه به اینکه سطح معنی داری $P \leq 0/05$ است، بنابراین اختلاف معنی داری بین مقالات موجود در گرایش‌های

جدول ۴: نتایج آزمون خی دو در مورد تفاوت بین تعداد مقالات مدیریتی ورزشی با رویکرد ارتباطات ورزشی در مجلات علمی-پژوهشی.

نتیجه	سطح معنی داری	X^2	درجه آزادی	بین مقالات مدیریتی ورزشی با رویکرد ارتباطات در مجلات علمی-پژوهشی تفاوت وجود ندارد
رد فرض صفر	۰/۰۰۰	۰/۱۵۴	۳	

ورزشی در مجلات علمی-پژوهشی وجود دارد.

با توجه به اینکه سطح معنی داری $P \leq 0/05$ است، بنابراین اختلاف معنی داری بین تعداد مقالات با رویکرد ارتباطات

بحث و نتیجه گیری

ریزی‌های کلان توسعه‌ی آموزش عالی به شدت به وجود بروی انسانی متخصص وابسته است. همچنین محدودیت اعزام دانشجو به خارج از کشور و عدم توسعه‌ی مقطع تحصیلات تکمیلی در حوزه‌ی مربوط، موجب شده است تا نسبت به دیگر رشته‌ها رشد نیابد. نتایج این پژوهش مبین این واقعیت است که بیشترین سهم موضوعی در این مقالات به گرایش فیزیولوژی ورزش و کمترین مقالات نیز به گرایش سبب‌شناسی ورزشی اختصاص یافته است، یافته‌های این تحقیق با نتایج حاصل از پژوهشی مشابه که توسط شریفی و همکاران (۱۳۹۱) صورت گرفت و نشان دادند که گرایش فیزیولوژی ورزشی با ۳۴/۱ درصد بیشترین موضوع مورد

زمانی می‌توان ارزیابی دقیق، مناسب و جامعی از فعالیت علمی نشریات داشت که در مرحله‌ی نخست بتوان تصویر روشن و شفاف در مورد گرایش‌های پژوهشی منتشره در نشریات ارائه کرد. با در نظر گرفتن این موضوع در پاسخ به پرسش اول نتایج بررسی شاخص سهم موضوعی مقالات گویای این مطلب است که توجه پژوهشگران کشور در قلمرو تربیت بدنی و علوم ورزشی معطوف به تمام موضوعات این رشته نبوده است. تعداد اندک مقاله‌ها در برخی موضوعها مانند آسیب‌شناسی و بیومکانیک می‌تواند ناشی از محدودیت این گرایش دانشگاهی در مقاطع تحصیلات تکمیلی باشد. به نظر می‌رسد که ایجاد و توسعه‌ی رشته‌ها در داخل کشور و برنامه-

مشاهده شد است، در مجله المپیک ورزشی با رویکرد ارتباطات ورزشی فراوانی درصدی (۵۹/۰۹٪) بود و در نشریه علوم حرکتی و ورزشی، مقاله مدیریتی با رویکرد ارتباطات ورزشی وجود نداشت. بنابراین نوشته‌های مدیریت ورزشی بازتاب‌دهنده یا نماینده بخش‌های مختلف صنعت ورزشی نیست و تعداد مقالات مدیریت با رویکردهای متفاوت در نشریات نامبرده به میزان نابرابری وجود دارد. یافته‌های پژوهش حاضر با گزارش چان^۱، سیو^۲ و تام^۳ (۲۰۰۹) که توجه پژوهشگران برخی رشته‌ها را محدود به موضوع‌های خاص و روش‌های معین در پژوهش می‌دانند همسوست. همچنین تحقیق حاضر با نتیجه پژوهش موحد و ایزدی (۱۳۸۸) مبنی بر اینکه تفاوت معناداری بین تعداد مقالات حوزه‌های مطالعاتی مختلف وجود دارد و ۴/۳۹ درصد مقالات مربوط به حوزه مطالعاتی رفتار سازمانی و روانشناسی مدیریت است، همخوانی دارد. در مجموع با توجه به یافته‌های پژوهش حاضر پیشنهادهای زیر به منظور بهتر شدن وضعیت نشریات این حوزه می‌تواند راه‌گشا باشد: با توجه به تخصصی شدن رشته‌های تربیت‌بدنی و علوم ورزشی و افزایش تعداد مقالات مورد بررسی در نشریات به نظر می‌رسد تخصصی شدن نشریات موجب رویکرد مطلوب‌تر محققان حوزه‌های گوناگون به حیطه‌ی مربوط می‌شود که البته در راستای سیاست‌های کمیسیون نشریات کشور این امر در بیشتر نشریات در شرف اقدام است یا انجام پذیرفته است؛ خلأ حضور متولی اصلی ورزش کشور یعنی سازمان تربیت‌بدنی و نیز نهاد بسیار مؤثر و تعیین‌کننده‌های چون آموزش و پرورش به‌وضوح احساس می‌شود. اتخاذ راهکارهای مشارکتی و حمایتی این دو نهاد مهم و تأثیرگذار ورزش کشور به‌منظور حضور فعال در عرصه‌های پژوهشی در این بخش ضروری به نظر می‌رسد.

استفاده در این مقالات را به خود اختصاص داده است، همخوانی دارد. همچنین نتایج این پژوهش با یافته‌های پژوهش سجادی و همکاران (۱۳۸۹) همسوست. پژوهش آن‌ها نیز بیانگر این موضوع بود که ۴۳ درصد مقالات مربوط به

فیزیولوژی ورزش است و بیشترین سهم را در میان دیگر حوزه‌ها دارد. از سوی دیگر، نتایج این پژوهش در این شاخص با نتایج پژوهش مهram و توانایی (۱۳۸۸) و سهیمی‌ایزدیان و همکاران (۱۳۸۷) که در رشته روانشناسی در حوزه‌ی علوم انسانی انجام گرفته بود، از این نظر کاملاً همسوست که نتایج پژوهش مهram و توانایی (۱۳۸۸) نبود مقاله در بعضی موضوع‌ها مانند روانشناسی حیوانی، نظامی، شغلی و رسانه نشان می‌دهد و برعکس بیشتر مقالات معطوف به گرایش‌های روانشناسی عمومی، بالینی، مشاوره و تربیتی است و در پژوهش سهیمی و همکاران بیش از ۷۰ درصد مقالات در حوزه‌ی روانشناختی و کمتر از ۳۰ درصد در حوزه‌ی بالینی انجام گرفته بود. زکی (۱۳۸۵) نیز در مطالعه‌ای با موضوع تحلیل محتوای گرایش‌های پژوهشی در مجلات علمی-تخصصی مدیریت نشان داد که برحسب موضوعات ۲۴ گانه‌ی سازمان و مدیریت، موضوع مباحث نظری در سازمان با ۱۲ درصد و موضوع مباحث تحقیق سازمانی با ۵ درصد به ترتیب بیشترین و کمترین موضوع مقالات را به خود اختصاص داده‌اند؛ لذا ذکر این نکته مؤکد آن است که گرایش‌های دیگر مورد کم‌توجهی قرار گرفته و این امر حاکی از خلأ موجود در سایر گرایش‌ها در زمینه مقالات چاپ‌شده در نشریات علمی-پژوهشی می‌باشد. این پژوهش روی نشریات علمی-پژوهشی ورزشی کشور انجام شد، از این رو یافته‌ها را نمی‌توان به همه بدنه‌ی ادبیات تحقیق تعمیم داد، اما تقریباً وجود مطالعات متعدد در این زمینه با توجه به کثرت محققان آن در گستره‌ی ملی و بین‌المللی، این موضوع را تا حدودی تأیید می‌کند. همان‌طور که پیوستار ورزش‌های مختلف در سطوح قهرمانی در حال افزایش است، هنوز فرصت بیشتری برای مطالعات گوناگون وجود دارد و با توجه به اینکه یکی از راهکارهای موفقیت ورزشکاران، بهبود شاخص‌های فیزیولوژیک آن‌هاست، احتمالاً این موضوع قابل تأیید است. بر اساس یافته‌ها احتمالاً تا چند نسل دیگر این برتری در انتشار مقالات پژوهشی در گرایش فیزیولوژی ادامه دارد.

در بخش دوم و در بررسی رویکرد ارتباطات در مقالات مدیریت ورزشی در مجلات مختلف نیز یافته‌های نابرابری

1. Chan
2. Seow
3. Tam

منابع

- بارفروش، احمد (۱۳۸۶). "تحلیل محتوای نشریات ورزشی سه ماهه چهارم زمستان سال ۸۶" مرکز مطالعات رسانه‌ها، وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی.
- زکی، محمدعلی (۱۳۸۵). "بررسی تحلیل محتوای گرایش‌های پژوهشی در مجلات علمی تخصصی مدیریت". فصلنامه دانش مدیریت، سال ۱۹، شماره ۷۵، ۷۴-۴۳.
- سجادی، سید نصرالله؛ عیدی، حسین؛ مهربانی، جواد و عباسی، همایون (۱۳۸۹). "تحلیل توصیفی نشریه علمی-پژوهشی حرکت (شماره ۱ تا ۴۳)". نشریه مدیریت ورزشی تابستان ۱۳۸۹.
- سهیمی‌ایزدیان، الهه و همکاران (۱۳۸۷). "بررسی و تحلیل سه دهه مقالات پژوهشی منتشرشده در زمینه بهداشت روان زنان ایرانی". فصلنامه علمی و پژوهشی رفاه اجتماعی، سال پنجم، شماره ۲۱.
- شریفی، مسلم؛ میردار هریجانی، شادمهر و عسگری، بهمن (۱۳۹۱). "تحلیل توصیفی مقاله‌های نشریات علمی پژوهشی تربیت‌بدنی و علوم ورزشی طی سال‌های ۱۳۸۴-۱۳۸۸". نشریه مدیریت ورزشی بهار.
- صدیقی، فاطمه (۱۳۸۸). تحلیل محتوای برنامه تلویزیونی ورزشی نود در سال ۱۳۸۷، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه آزاد واحد کرج.
- عسگری، بهمن؛ الهی، علیرضا و پورسلطانی زرنندی، حسین (۱۳۹۰). بررسی مقالات مدیریت ورزشی نشریه پژوهش در علوم ورزشی. پایان‌نامه کارشناسی ارشد مدیریت ورزشی. دانشگاه تربیت‌معلم تهران.
- علیزاده، محمد (۱۳۸۹). تحلیل محتوای پژوهش‌های انجام‌شده در سازمان تربیت‌بدنی از سال ۱۳۷۲ تا ۱۳۸۸. پایان‌نامه کارشناسی ارشد تربیت‌بدنی. دانشگاه آزاد اسلامی واحد کرج.
- قاسمی، حمید (۱۳۸۶). بررسی نقش رسانه‌های گروهی در توسعه ورزش کشور. رساله دکتری دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم تحقیقات.
- قاسمی، حمید (۱۳۸۷). فعالیت‌های رسانه‌ای در ورزش. بامداد کتاب، تهران.
- مهرام، بهروز و توانایی، عفت (زمستان ۱۳۸۸). "تحلیل محتوای مجله‌های علمی-پژوهشی روانشناختی ایران". موضوع و روش‌های پژوهش. روانشناسی تحولی: روانشناسان ایرانی، سال ششم.
- موحد، علی و ایزدی، پگاه (۱۳۸۸). "ارزیابی کمی و کیفی مقاله‌های فصلنامه پژوهش جغرافیایی طی دوره ۱۰ ساله (۱۳۸۷-۱۳۷۸)". پژوهش جغرافیایی طبیعی، شماره ۷۱، ۹۴-۸۳.

Chan, K.C.; Seow, G.S. & Tam, K. (2009). "Ranking accounting journals using dissertation citation analysis: a research note", retrieved 27 Aug.

Mondello, M.J. & Pedersen, P.M. (2003). "A content analysis of the Journal of Sports Economics". *Journal of Sports Economics*, 4 (1), 64-73

Pedersen, P.M. & Pitts, B.G. (2005). "Examining the body of scholarship in sport management: A content analysis Of the journal of sport management". *The smart journal*, Voulume 2, Issue 1.

Quarterman, J.; Yeon Hwang, J.; Han, K.; Pitts, B.G. & Jackson, N. (2010). "A Content Analysis of the International Journal of Sport Management".

Ries, A. & Ries, L. (2002). *The fall of advertising and the rise of PR*. NewYork: HarperCollins.

Sage, G.H. (1998). *Power and ideology in American sport: A critical perspective* (2nd ed.). Champaign, IL: Human Kinetics.

Citation analysis of journal articles in movement sciences and sport

Bahman Asgari¹, Ali Ziaei², Iman Bakhshodaniha³

1. Ph.D student of sport management, Payame Noor University

2. M.A in sport management of Kharazmi University

3. M.A in sport management of Kharazmi University

(Received: Jul. 06, 2013 - Accepted: Sep. 08, 2013)

Abstract

Purpose of this study was citation analysis of journal articles in movement sciences and sport from 2000 to 2008. Due to the low population size the number of samples was considered equal to the number of population (N=167). The instrument used in this study was a coding sheet that its validity has been approved by 6 people of sports management faculties and expert in the field of content analysis. Regard to the quantitative data and non-interference of personal opinions, the agreement coefficient between coder was skipped. For data analysis descriptive statistical (frequency and present in the form of tables and graphs) and SPSS were used. Results showed that in total 4879 sources (excluding repeaters sources) has been used in this 167 articles and the average number of citations for each article is 29.1 sources. Also, %29.86 of the sources is related to less than 5 years before receiving the article from journal, %30.08 of the sources is related to 5-10 years and 40.12 of the sources is related to more than 10 years. Moreover, number of Latin references (3847 case) is much higher than the number of Persian sources (1032 case) in the articles of this journal. Among the variety of resources which were used, books (%52.09) and articles (%37.15) had the highest number of citations. In 2001 and 2007 the lowest (172 sources) and largest (821 sources) number of sources have been used respectively. Also in all years, the percent of Latin sources was more than Persian sources. Finally, regard to increasing sources of articles, it seems that researchers have more access to scientific sources and we are seeing an increasing number of sources, especially the Persian sources.

Keywords: Citation analysis, Articles of physical education, Scientific journal.